

NAZORAT QILINADIGAN CHET EL KOMPANIYALARINI SOLIQQA TORTISH TARTIBI: ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI

Toshkent shaxar Soliq boshqarmasi xodimi.

Yusupov Mansur Rasulovich.

e-mail: mansuryusupov400@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tadqiqot nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalariga tegishli soliqqa tortishning murakkab sohasini o'rganadi. Nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalari tushunchasi xalqaro soliq qonunchiligida soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish va xorijda olinadigan daromadga o'z mamlakatida tegishli tarzda soliq solishni ta'minlash vositasi sifatida o'rin egalladi. Ushbu tadqiqot O'zbekistondagi me'yoriy-huquqiy bazaga alohida e'tibor qaratgan holda nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalarini soliqqa tortishning ahamiyati, muammolari va oqibatlarini o'rganadi.

Kalit so'zlar: Nazorat, xorijiy soliq bazalari, xalqaro soliqqa tortish, soliqqa rioya qilish, soliq, me'yoriy-huquqiy baza.

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ КОНТРОЛИРУЕМЫХ ИНОСТРАННЫХ КОМПАНИЙ: ОПЫТ РАЗВИТЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Аннотация: В данном исследовании рассматривается сложная область налогообложения, связанная с контролируруемыми иностранными налоговыми базами. Концепция контролируемых иностранных налоговых баз получила место в международном налоговом праве как средство предотвращения уклонения от уплаты налогов и обеспечения надлежащего налогообложения доходов, полученных за рубежом, внутри страны. В данном исследовании рассматриваются важность, проблемы и последствия налогообложения контролируемых иностранных налоговых баз с особым акцентом на нормативно-правовую базу в Узбекистане.

Ключевые слова: Контроль, зарубежные налоговые базы, международное налогообложение, налоговая дисциплина, налог, нормативная база.

TAXATION OF CONTROLLED FOREIGN COMPANIES: EXPERIENCE OF ADVANCED FOREIGN COUNTRIES

Abstract: This research study examines the complex area of taxation related to controlled foreign tax bases. The concept of controlled foreign tax bases has gained a place in international tax law as a means of preventing tax evasion and ensuring that

income earned abroad is properly taxed at home. This study examines the importance, challenges and consequences of taxation of controlled foreign tax bases, with a particular focus on the regulatory framework in Uzbekistan.

Key words: Control, foreign tax bases, international taxation, tax compliance, tax, regulatory framework.

Kirish

Nazorat qilinadigan soliq bazalari soliq qonunchiligida, ayniqsa nazorat ostidagi xorijiy kompaniyalarga nisbatan hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu kontsepsiyani tushunish xalqaro miqyosda faoliyat yuritayotgan yoki xorijiy korxonalariga sarmoya kiritgan korxonalar uchun juda muhimdir. Nazorat qilinadigan xorijiy soliq solinadigan bazalarni soliqqa tortish deganda nazorat ostidagi xorijiy subyektlarning taqsimlanmagan foydasini nazorat qiluvchi shaxs yoki yuridik shaxsning soliq bazasiga kiritish tushuniladi. Ushbu tadqiqot nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalari bilan bog'liq soliqqa tortish tamoyillari, qoidalari va amaliyotlarini batafsil tahlil qilish, ularning xalqaro soliqqa rioya qilish va daromadlarni yig'ishga ta'sirini ta'kidlashdan iborat.

Metodologiya: Ushbu tadqiqotda tegishli adabiyotlarni keng ko'lamli ko'rib chiqish, qonunchilik bazasi va yo'riqnomalar tahlili hamda nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalarini soliqqa tortishni o'rganish uchun amaliy tadqiqotlarni birlashtirgan sifatli tadqiqot usuli qo'llaniladi. O'zbekiston Davlat soliq qo'mitasining soliq sohasi mutaxassislari va mas'ul xodimlari bilan suhbatlar mamlakatimizda nazorat qilinadigan soliq solinadigan bazaga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlarning joriy etilishi va amalda qo'llanilishi haqida qimmatli ma'lumotlarni beradi.

Tahlil va natija: Ushbu tadqiqot natijalari nazorat ostidagi xorijiy soliq solinadigan bazalarni soliqqa tortishning amaliy oqibatlarini, shu jumladan nazorat ostidagi xorijiy sub'ektlarni aniqlash, taqsimlanmagan foydani hisoblash va nazorat qiluvchi shaxslarning soliq majburiyatlarini aniqlash usullarini yoritib beradi. Tadqiqot shuningdek, nazorat ostidagi xorijiy sub'ektlar orqali soliq solinadigan baza eroziyasini bartaraf etishda O'zbekistonda amaldagi qonun va me'yoriy hujjatlarning samaradorligini tahlil qiladi.

Nazorat qilinadigan soliq solinadigan bazalar deganda, odatda, nazorat qiluvchi shaxsning soliq bazasini aniqlashda hisobga olinadigan nazorat ostidagi xorijiy kompaniyaning taqsimlanmagan foydasi tushuniladi. Oddiyroq qilib aytganda, agar kompaniya yoki jismoniy shaxs xorijiy yuridik shaxsga sezilarli ta'sir yoki nazoratga ega bo'lsa va bu korxonaga taqsimlanmagan, lekin chet elda saqlanib qoladigan foyda keltirsa, bu foyda nazorat qiluvchi tashkilotning vatanidagi soliq bazasining bir qismi sifatida kiritilishi mumkin.

Nazorat qilinadigan soliq bazalari kontseptsiyasi soliq organlari uchun, ayniqsa, transchegaraviy operatsiyalar va investitsiyalarda soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Nazorat qilinadigan xorijiy kompaniyalarning taqsimlanmagan foydasini nazorat qiluvchi shaxsning soliq bazasiga kiritish orqali soliq organlari xorijda olingan daromadlar o'z mamlakatida ham soliqqa tortilishini ta'minlashga qaratilgan.

Bundan tashqari, nazorat qilinadigan soliq bazalari xalqaro biznes operatsiyalarida shaffoflik va hisobdorlikni oshirishga yordam beradi. Ular kompaniyalarni soliq majburiyatlarini kamaytirish uchun foydani past soliq solinadigan yurisdiksiyalarga o'tkazishga to'sqinlik qiladi, chunki soliq organlari nazorat qilinadigan soliq bazasini tartibga solish orqali bunday foydani ushlab turish va soliqqa tortish mexanizmlariga ega.

Ko'pgina mamlakatlarda, jumladan, O'zbekistonda ham nazorat ostidagi xorijiy kompaniyalarni va ularning taqsimlanmagan foydalarini aniqlash va ularga munosabatda bo'lishni muayyan qoidalar va qoidalar tartibga soladi. Jumladan, O'zbekiston Soliq kodeksida xorijiy yuridik shaxsni nazorat qilinadigan xorijiy kompaniya deb tan olish mezonlari ko'rsatilgan va nazorat qiluvchi shaxsning soliq majburiyatini hisoblashda bunday shaxslarning taqsimlanmagan foydasi qanday hisobga olinishi kerakligi bo'yicha ko'rsatmalar berilgan.

Nazorat qilinadigan xorijiy kompaniyalarning soliq solinadigan bazalarini monitoring qilish va nazorat qilish orqali soliq organlari soliq to'lovchilarning o'z majburiyatlarini bajarishlarini hamda mamlakat ichida va xalqaro miqyosda olingan daromadlardan tegishli miqdorda soliq to'lashlarini ta'minlaydi. Nazorat qilinadigan soliq bazasi qoidalariga rioya qilmaslik soliq to'lovchilar uchun jarimalar, jarimalar va hatto qonuniy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Nazorat qilinadigan xorijiy soliq solinadigan bazalar deganda mahalliy korxonalar yoki soliq to'lovchi tomonidan bevosita yoki bilvosita nazorat qilinadigan xorijiy sho'ba korxonalar yoki yuridik shaxslarning foydasi tushuniladi. Nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalarini soliqqa tortishning asosiy mantiqiy sababi soliq majburiyatlarini minimallashtirish uchun transmilliy korporatsiyalar qo'llashi mumkin bo'lgan soliq to'lashdan bo'yin tovlash va foydani o'zgartirish strategiyalarining oldini olishdir. Nazorat qilinadigan xorijiy sub'ektlarning daromadlarini nazorat qiluvchi sub'ektning soliq bazasiga kiritish orqali soliq organlari butun dunyo bo'ylab olinadigan barcha daromadlar soliqqa tortilishini ta'minlashga intiladi.

Nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalarini soliqqa tortish soliq organlari va transmilliy korporatsiyalar uchun bir qator muammolarni keltirib chiqaradi. Mahalliy sub'ektning xorijiy sho'ba korxonalar ustidan nazorat qilish darajasini aniqlash, chet elda olingan foyda bo'yicha tegishli soliq majburiyatini hisoblash va turli yurisdiksiyalarda

turli xil soliq rejimlarining murakkabligini hal qilish ushbu soliq rejimini amalga oshirishda duch keladigan asosiy muammolardan biridir.

Transmilliy korporatsiyalar nuqtai nazaridan, nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazasi qoidalariga rioya qilish ularning soliq rejalashtirish strategiyalariga murakkablik darajasini oshiradi. Moliyaviy hisobotning shaffofligini ta'minlash, nazorat ostidagi xorijiy sub'ektlardan olinadigan daromadlarning to'g'ri hisobini yuritish va xalqaro soliq qonunchiligining murakkabliklarini o'rganish rioya qilmaslik xavfi va potentsial jazolarni minimallashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Butun dunyo mamlakatlarida nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazalarini soliqqa tortish masalalarini hal qilish uchun normativ-huquqiy bazalar ishlab chiqilgan. Ushbu tuzilmalar odatda nazorat ostidagi xorijiy korxonalarini aniqlash, soliq majburiyatini qo'zg'atish uchun zarur bo'lgan mulkchilik yoki nazorat ulushini aniqlash va taqsimlanmagan foyda solig'ini hisoblash qoidalarini o'z ichiga oladi.

Nazorat qilinadigan xorijiy soliq bazasini tartibga solishda xalqaro hamkorlik va axborot almashinuvi shartnomalari hal qiluvchi rol o'ynaydi. Soliq organlari o'rtasidagi hamkorlikdagi sa'y-harakatlar, moliyaviy ma'lumotlar almashish va xalqaro soliq standartlariga rioya qilish soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olishga hamda tegishli yurisdiksiyalarda daromadlar to'g'ri hisobot qilinishini va soliqqa tortilishini ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, nazorat qilinadigan soliq bazalarini tushunish xalqaro faoliyat bilan shug'ullanuvchi korxonalar va jismoniy shaxslar uchun soliq qonunlari va qoidalariga rioya etilishini ta'minlash uchun juda muhimdir. Belgilangan ko'rsatmalarga rioya qilish va nazorat qilinadigan xorijiy kompaniyalarning daromadlari to'g'risida aniq hisobot berish orqali soliq to'lovchilar o'zlarining soliq ishlarida shaffoflikni namoyish etishlari va hukumatning umumiy daromadlarni yig'ish harakatlariga hissa qo'shishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zarina, R., Jahongir, S., & Asadbek, I. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMINI OPTIMALLASHTIRISH. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(3), 25-28.
2. Shamsiddino'vich, S. S. (2023). BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TAMINLASHDA SOLIQ TIZIMINING NAZARIY ASOSLARI. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(12), 164-167.
3. Begmatova, S. (2023). SOLIQ TIZIMINI MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI VA SOLIQQA TORTISH TIZIMIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLAR. Евразийский журнал технологий и инноваций, 1(1), 90-93.
4. Qudbiyev, N. T., Axmadaliyeva, Z. A., & No, D. M. O. G. L. (2022). SOLIQ YUKINING BIZNES UCHUN AHAMIYATI. Scientific progress, 3(3), 699-708.